

Verdens-topmøde eller Verden-stopmøde?

John Nordbo, sekretariatsleder i 92-gruppen, om bekymringer forud for topmødet, topmødets forløb og betydning, samt EU's rolle fremover

Artikel fra Folk og Fritid nr. 3, december 2002.

Verdensbanken signalerer bæredygtige budskaber

Ugen før Verdenstopmødet om Bæredygtig Udvikling i Johannesburg udgav Verdensbanken sin årlige rapport. Det budskab, som rapporten sendte var, at der er brug for mere – ikke mindre - politisk styring i verden.

Ifølge Verdensbanken vil der om 50 år bo 50% flere mennesker på Jorden. De ekstra 3 milliarder vil stort set alle sammen komme til i de lande, der i dag er udviklingslande. Samtidig må Verdens samlede produktion forventes at blive firdoblet i løbet af de næste 50 år.

Det vil Jorden ikke kunne bære, medmindre vi begynder at tænke mere langsigtet, end vi gør i dag. De fabrikker og kraftværker vi bygger, og den infrastruktur vi skaber i disse år, må også forventes at eksistere om årtier. Vi kan ikke forvente, at vi lige pludselig kan bremse op og begynde at være meget mere miljøbevidste, når krisen for alvor begynder at kradse. Derfor må vi allerede i dag begynde at tage hensyn til fremtidens miljøforhold, når vi investerer.

Det giver anledning til optimisme, når man som aktiv i miljø- og ulandsarbejde hører disse budskaber fra Verdensbanken. Når *selv* Verdensbanken, som vi i årevis har kritiseret for at tænke for snævert økonomisk og for kortsigtet begynder at indse, at vi har et fælles problem af dimensioner på miljøområdet, så er der vel ikke grænser for, hvem der kan forstå problemet.

Men Verdensbankens årsrapport er faktisk endnu bedre, for i rapporten leveres dokumentation for, at vækst i sig selv ikke er løsningen på problemerne. Rapporten viser, at der ikke er nogen sammenhæng mellem, hvor rigt et land er, og hvor store miljøproblemer der er. Det er med andre ord *ikke* tilstrækkeligt at skabe vækst. Væksten må også styres i den rigtige retning.

Med rapporten lagde Verdensbanken altså på glimrende vis op til Verdenstopmødet. Topmødet var jo netop en anledning for verdens fremmeste mænd og kvinder til at mødes og træffe de politiske beslutninger, der skal til for at styre verden og væksten.

Bekymring forud for topmødet om bæredygtig udvikling

På trods af Verdensbankens rapport var vi, der drog af sted til Johannesburg fra de danske miljø- og ulandsorganisationer, ikke voldsomt optimistiske. I det halve år, som lå forud for topmødet, var der holdt tre internationale forberedelsesmøder, og det var ikke meget diplomaterne fra Verdens lande var blevet enige om.

Det skyldtes ikke mindst, at USA stod for en linie forhandlingerne, der gik ud på, at der ikke burde vedtages nye mål, ikke fastsættes nye tidsfrister, ikke vedtages konkrete initiativer og ikke gives flere penge i bistand.

Det var imidlertid ikke det mest bekymrende ved situationen. USA har igennem flere år ikke været villig til at deltage konstruktivt i det internationale samarbejde om miljø og udvikling. Det mest bekymrende ved situationen var, at EU var begyndt at alliere sig med USA på et meget centralt spørgsmål, nemlig handel.

EU og USA havde lavet et fælles udspil til, hvor Verdenstopmødets forhandlinger skulle ende på handelsområdet. De to stormagter mente kort sagt ikke, at topmødet var det rette sted at træffe beslutninger om handelsforhold. Den slags skulle forhandles i Verdenshandelsorganisationen WTO. U-landene kunne altså godt se i vejviseren efter at bruge topmødet til at ændre på de skæve handelsforhold i Verden. De to stormagter var i øvrigt også enige om at afvise, at topmødet skulle bruges til at forhandle om størrelsen af de rige landes u-landsbistand.

Topmødets forhandlinger og beslutninger

Jeg tror ikke, at EU for alvor havde gennemskuet, hvad konsekvenserne af fællesskabets holdning til handel og bistand ville være, for man undergravede sin egen forhandlingsposition totalt. På miljøområdet havde EU jo helt andre holdninger end amerikanerne. EU forsøgte faktisk at bruge topmødet til at styre verden og væksten, idet man arbejdede for at få vedtaget en række nye mål og tidsfrister for det internationale miljø samarbejde.

Problemet var imidlertid, at EU kom til at stå meget isoleret i forhandlingerne. EU's linie fik kun opbakning fra ansøgerlandene samt lande som Norge, Schweiz og New Zealand. Det var yderst sjældent, at EU fik opbakning fra u-landene.

Med sin uvilje mod at forhandle om de sager, som optager u-landene allermest, fik EU drevet disse lande i armene på USA. Vi ved fra interne møder i u-landenes forhandlingsgruppe, G77, at de meget tidligt under topmødet vurderede, at det reelt ikke var muligt at få noget særligt ud af mødet, hvorfor det vigtigste for dem var at begrænse skadevirkningerne.

Det betød, at u-landene – ligesom USA – arbejdede for at undgå, at topmødet endte med, at de påtog sig nye forpligtelser på miljøområdet. U-landene arbejdede også for at undgå vedtagelser, som kunne ende med, at der på et tidspunkt ville komme strengere miljøkrav til de varer, de eksporterer.

EU prøvede på nogle områder virkelig at samtænke miljø og udvikling. EU arbejdede for eksempel for at reducere antallet af mennesker uden adgang til ordentligt sanitet og for at forsyne verdens fattige med energi samt for at vende tabet af naturressourcer. Men EU havde reelt ikke meget at tilbyde u-landene til gengæld, og derfor blev de beslutninger, der blev truffet i Johannesburg ikke banebrydende.

Nogle af de vigtigste beslutninger fra topmødet fremgår af box 1. Bemærk, at flere af dem ikke er særligt præcise, hvorfor det kan blive vanskeligt at få dem overholdt. Et andet problem er, at det i de fleste tilfælde ikke fremgår klart af slutdokumentet, hvem der egentlig er ansvarlig for at føre beslutningerne ud i livet. Et tredje problem er, at USA under den afsluttende debat på topmødet tog forbehold for det vedtagne dokument og erklærede, at der var tale om en "ikke-bindende international aftale".

Topmødets betydning

Selv om beslutningerne fra Johannesburg ikke var prangende, så er det for tidligt at lave en

vurdering af topmødets betydning. Og det vil være helt fejlagtigt at betegne topmødet som et stort spild af resurser. Det er der en række grunde til.

For det første vil topmødets betydning afgøres af, om landene og de internationale institutioner faktisk forsøger at gennemføre beslutningerne. Det vil nok i de fleste tilfælde være bedre med begrænsede beslutninger, der faktisk bliver gennemført, end ambitiøse beslutninger, som ikke kan gennemføres. EU kan selv spille en nøglerolle i at sikre, at beslutningerne fra Johannesburg faktisk føres ud i livet. Danmark forsøger som formandsland at sikre, at denne opgave tages alvorligt.

For det andet blev der på topmødet taget andre initiativer end vedtagelsen af FN-dokumenterne. EU lancerede spændende initiativer om bistand til at forsyne fattige lande med energi og til at løse vandproblemer i Afrika og Østlande. Disse initiativer kan føre til, at miljøhensyn reelt bliver integreret i EU's udviklingspolitik, hvilket vil være et klart fremskridt.

På topmødet tog EU også initiativ til at skabe en form for klub af lande, som vil gøre en ekstra indsats for at fremme udbygningen af vedvarende energi i verden. Dette initiativ kan indeholde kimen til, at Verden for alvor får sat kurs mod en stærkere indsats mod de menneskeskabte klimaforandringer, der jo i høj grad er forårsaget af brugen af kul, olie og gas.

For det tredje, så var topmødet også anledningen til, at en række lokale myndigheder, virksomheder, faglige organisationer og græsrodsorganisationer fik taget stilling til, hvordan de selv vil bidrage til at skabe bæredygtig udvikling. Det kan vise sig at få stor betydning i fremtiden.

EU's rolle fremover

Jeg tror, at EU *kan* komme til at udvise globalt lederskab i forhold til bæredygtig udvikling.

Borgere og politikere i EU giver høj prioritet til miljøbeskyttelse, og mange mener også, at EU skal bidrage effektivt til at skabe bæredygtig udvikling i Verden.

Der er imidlertid endnu et stykke vej, før EU for alvor kan siges at spille en sådan rolle. Det vil kræve et opgør med nærighed og selvviskhed i EU. Det er for nærigt, når EU ikke vil ofre mere end 3,50 kr. af hver 1000 tjente kroner på ulandsbistand. FN-målet er 7 kr. Det vil ikke koste os en herregård at nå FN-målet, men det vil have stor betydning for u-landene.

Det er også for selvvisk, når vi vælger at begrænse u-landenes muligheder for at producere det, de alle sammen kan, nemlig landbrugsvarer. EU forsvarer desværre fortsat fundamentalt skæve og urimelige handelsvilkår. I EU gives hvert år en statsstøtte på omkring 135.000 kr. pr. arbejdsplads i landbruget. Det har ingen u-lande råd til at give deres bønder, hvorfor de udkonkurreres, når det statsfinansierede europæiske sukker, mælkepulver, oksekød og korn dumpes på deres markeder. De u-lande, der alligevel vil være i stand til at eksportere landbrugsvarer til konkurrencedygtige priser mødes i EU af massive toldbarrierer.

Man skal vist være franskmænd eller landmænd for at se det rimelige i dette. Næste store udfordring bliver at få EU til at komme med indrømmelser på landbrugsområdet i de WTO-forhandlinger, der så småt er ved at komme i gang.

Nogle af de vigtigste elementer i slutdokumentet fra Verdenstopmødet:

- Antallet af mennesker uden adgang til ordentlig sanitet skal halveres inden 2015.
- Der skal udvikles en 10-årig ramme for programmer for bæredygtig produktion og forbrug.
- Skadelige effekter fra kemikalier skal minimeres inden 2020.
- Statsstøtte, der bidrager til overkapacitet i fiskeriet, skal afvikles.
- Tabet af biodiversitet skal være markant mindre i 2010 end i dag.